

Delmålsavstämning 2012 Stockholm stads miljöprogram 2012 till 2015

Stockholms stad har antagit ett miljöprogram för åren 2012 till 2015. Syftet med miljöprogrammet är att säkerställa att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdesmålet ”Stockholms livsmiljö är hållbar” nås.

Detta miljöprogram är stadens åttonde i ordningen. Programmet utgår från de utmaningar som råder idag, bland annat att Stockholm är en attraktiv och växande stad där naturens och människors behov kompletterar varandra i en miljö som präglas av funktion, kvalitéer och biologisk mångfald.

Stockholms livsmiljö ska vara hållbar. Målet för stadens miljöarbete är tydligt och formulerar den utmaning som stadens verksamheter har att anta. Stadens övergripande miljömål formuleras tillsammans med andra politiska mål i stadens budget. Miljöprogrammets roll är att bryta ned stadens miljömål till uppföljbara och tydliga delmål för stadens verksamheter. Miljöprogrammet blir då ett styrdokument för stadens miljöarbete som samtliga nämnder och styrelser har att förhålla sig till. Genom miljöprogrammets integrering i stadens verksamhetsplaner bestäms ambitionsnivån ytterst i stadens budget.

Stockholms stads miljöprogram gäller från år 2012 till och med utgången av 2015. Programmet omfattar sex övergripande inriktningsmål som knyter an till de nationella miljökvalitetsmålen. Inriktningsmålen konkretiseras i sin tur genom delmål som beskriver hur enskilda eller flera nämnder och styrelser förväntas bidra till verksamhetsområdesmålet.

Uppföljning och genomförande

Miljöprogrammet är ett stadsövergripande styrdokument som bryter ned kommunfullmäktiges verksamhetsområdesmål i delmål. I programmet identifieras nämnder och styrelser som har en nyckelroll i genomförande- och eller uppföljningshänseende. Ansvaret för uppföljningen av delmålen är av

kommunfullmäktige fördelat på kommunstyrelsen och ett antal bolag och facknämnder, medan genomförandeansvaret åvilar samtliga nämnder. Kommunstyrelsen har det övergripande uppföljningsansvaret för miljöprogrammet. Nämnd eller styrelse med utpekad ansvar för ett delmål har ansvar för att i sin verksamhetsplan formulera ett lämpligt nämndmål, samt indikatorer och/eller aktiviteter som följer upp delmålet i miljöprogrammet. Dessa uppföljningsmål tas fram i samråd med kommunstyrelsen och utvärderas samt kompletteras om de inte bedöms vara fullgoda eller ändamålsenliga för uppföljningen. Samtliga nämnder och styrelser ska dock vidta åtgärder som leder till måluppfyllelse utifrån sin verksamhet, oavsett utpekad ansvar för specifika delmål i miljöprogrammet.

Uppföljningen av miljöprogrammet sker kontinuerligt i budgetprocessen, inom ramen för stadens integrerade ledningssystem, ILS, och redovisas i kommunstyrelsens uppföljning av verksamhetsområdesmålet ”Stockholms livsmiljö är hållbar”. Eftersom miljöprogrammets löptid sträcker sig till år 2015, görs en årlig uppföljning där delmålen bedöms utifrån ett förväntat utfall vid programmets utgång. Bedömningen görs främst utifrån utförda insatser, planerade insatser och i dag kända data. Underlaget för bedömningen av delmålen är gjord av respektive uppföljningsansvarig bolag och nämnd. Miljöprogrammets integrering i ledningssystemet innebär att respektive nämnd och bolagsstyrelse har att implementera programmets mål i sin verksamhetsplanering och styra verksamheten så att målen nås. Ansvar för delmålens genomförande åvilar därmed respektive nämnd och bolagsstyrelse.

I denna rapport redovisas resultatet av ett urval av de indikatorer och aktiviteter som tagits fram och genomförts för att följa upp delmålen. De redovisade aktiviteterna och indikatorerna speglar delar som stadsledningskontoret bedömer som särskilt viktiga för uppföljningen av miljöprogrammet. Vid sidan av indikatorer och aktiviteter har nämndernas enheter gjort en rad åtaganden. Det långsiktiga resultatet av detta nämndarbete visar sig med avseende på stadens samlade effekter för en bättre miljö.

Uppföljningsansvarig nämnds bedömning av respektive delmål ska inte förväxlas med kommunstyrelsens bedömning av verksamhetsområdesmålet i verksamhetsberättelsen. Bedömningen av verksamhetsområdesmålet utgår från kommunfullmäktiges prioriteringar. Därför väger vissa av

miljöprogrammets inriktningsmål tyngre än andra områden vid bedömningen. En samlad bedömning av huruvida miljöprogrammets mål nås görs därför inte i denna bilaga. Denna samlade bedömning återfinns istället i verksamhetsberättelsens avsnitt ”Stockholms livsmiljö är hållbar”.

Förutom kommunstyrelsen har exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, Stockholms stadshus AB, trafik- och renhållningsnämnden och stadsdelsnämnder bidragit till denna redovisning.

Medan bedömningen av delmålens uppfyllelse har gjorts av respektive uppföljningsansvarig nämnd, har kommunstyrelsen förbehållits rätten att redigera texten i syfte att öka förståelse, läsbarhet och sammanhang.

Miljöprogrammet består av sex inriktningsmål samt 29 delmål. Av Miljöprogrammets 29 delmål bedömer uppföljningsansvariga nämnder att:

- 16 delmål uppfylls helt till 2015,
- 9 delmål uppfylls delvis,
- 4 delmål uppfylls ej.

Miljöeffektiva transporter

1.1 Miljöbelastningen från stadens transporter och resor ska minska

Kommunstyrelsen bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden. Stadens ambition är att minska miljöpåverkan från transporter. Det innebär såväl egna transporter som anställdas resande. Förbättrad tillgång till säker cykelparkering, tillgång till omklädningsrum och minskad användning av egen bil i tjänst är olika sätt att minska de negativa effekterna av resor i tjänsten.

Kommunstyrelsen konstaterar att stadens nämnder arbetar aktivt för att minska miljöbelastningen. Arbetet innebär bland annat att fordon byts ut till miljöbilar och att resepolicyer utarbetas. Stockholms stad har en av landets största miljöbilsflottor, nästan 800 bilar. Hela 99 procent av bilarna i stadens egen bilpark var miljöbilar 2012. Hälften av bilarna är gasbilar. Näst vanligaste miljöbilen i stadens tjänst går på E85 (etanol). Vid årsskiftet 2012-2013 fanns även 34 elbilar och 13 laddhybrider i stadens

verksamheter, vilka tillsammans utgör sex procent av bilparken. Under 2012 köptes eller leasades 157 nya bilar, varav fyra var specialfordon (vilka är undantagna från miljöbilskravet). Alla övriga var miljöbilar.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel av stadens nämnder och styrelser som har antagit en resepolicy för miljövänliga resor i tjänsten	100 %	Indikatorn saknar uppföljning år 2012. Uppföljning sker i verksamhetsberättelsen för 2013.

1.2 Stadens egna fordon ska vara miljöbilsklassade och köras på miljöbränsle, och av stadens upphandlade transporttjänster ska miljöfordonsandelen öka

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. Alla bilar som staden har köpt eller ingått leasingavtal för under 2012 är miljöbilar.

Stadens egen fordonsflotta, specialfordon undantagna, utgörs idag till 99 procent av miljöfordon. Till utgången av 2015 bedöms målet 100 procent uppnås. Andelen elbilar i stadens flotta ökar stadigt och låg 2012 på drygt sex procent. Målet att tankningsgraden ska ligga på 85 procent miljöbränsle bedöms uppnås. Målet är redan i dag uppfyllt för etanol (88 procent), men inte för fordonsgas (77 procent).

Målet att minst 55 procent av stadens upphandlade transporttjänster ska utföras med miljöfordon saknar ännu system för uppföljning. Under 2013 arbetar miljö- och hälsoskyddsnämnden dels med att förankra relevanta miljökrav för kommande upphandlingar och dels med att ta fram en indikator.

Alla godstransporter och entreprenader som upphandlas av Stockholms stad eller aktör med fullmakt från staden har idag miljökrav på fordonen för att reglera utsläppen av NOx och partiklar. Trafik- och renhållningsnämnden har länge arbetat med miljökrav och minskade utsläpp av klimatgaser vid upphandlingar av avfallstransporter. Detta genom att ställa krav

på att förnybara drivmedel ska användas för en viss andel av transporter. För personbilar ställs i vissa fall krav på miljöfordon samt andel transportsträcka med miljöbränsle.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel miljöbilar i stadens fordonspark inkl. leasade fordon exkl. utrycknings- och specialfordon ¹	100 %	99 % varav 6 % elbilar
Andel elbilar	Öka	6 % ²
Andel miljöbränsle i stadens miljöbilar ³	85 %	Etanol 88 % Fordonsgas 77 %
Andel av de bilar som Stockholms Stad köpt/leasat varje år, som är miljöbil vid det aktuella anskaffningstillfället	100 %	100 %
Andel av stadens upphandlade transporter som är miljöbilsklassade	Metod för att följa upp denna indikator tas fram under 2013 och resultatet av uppföljningen kommer därefter att presenteras.	

1.3 Miljö kvalitetsnormen för luft ska uppnås

Kommunstyrelsen och miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet ej kommer att uppnås. I dagsläget sker överskridanden av miljö kvalitetsnormerna på 36 respektive 48 vägar och gator i Stockholms län. Majoriteten av dessa ligger inom Stockholms stad och cirka 14 200 personer i Stockholms stad bor i områden där normen överskrids och ytterligare cirka 19 600 personer bor där halterna är strax under norm. Utöver dessa vistas ett stort antal personer på dessa platser. Luftföroreningar påverkar människors hälsa på kort och lång sikt,

¹ 99 procent av bilarna i stadens egen bilpark var miljöbilar 2012. Hälften av bilarna är gasbilar. Näst vanligaste miljöbilen i stadens tjänst går på E85 (etanol). Vid årsskiftet 2012-2013 fanns även 34 elbilar och 13 laddhybrider i stadens verksamheter, vilka tillsammans utgör 6 procent av bilparken.

² Justerade målvärden (2013)

³ Stadens förare har blivit ännu bättre på att tanka etanolbilarna med E85 och gasbilarna med fordonsgas. Under 2012 tankades etanolbilarna till 88 procent med E85 och gasbilarna till 77 procent med fordonsgas.

framförallt gällande luftvägs- och lungsjukdomar. Luftföroreningar kan påverka hälsan även vid låga halter, långt under miljö kvalitetsnormerna.

PM10-halterna i staden har minskat de senaste åren tack vare att dubbdäcksandelen har minskat, men även tack vare dammbindningsåtgärder. År 2012 överskreds dygnmedelnormen för PM10 endast vid en av mätstationerna. Orsaken var inte bara vägtrafiken utan även damm från husrenoveringar. Data från 2012 visar att normvärdet endast överskreds på Norrlandsgatan i Stockholm. De allra högsta dygnsvärdena på Norrlandsgatan berodde dock på de husrenoveringar som dammade vid mätplatsen. Gränsvärdet klarades troligen tack vare åtgärder i form av dammbindning och städning men även att den för partikelhalter "kritiska månaden" april var ovanligt blöt under år 2012.

För kvävedioxid (NO₂) har halterna också minskat de senaste åren, dock inte så pass mycket att normen har klarats. Miljö kvalitetsnormen innebär att gränsvärdet 60 mikrogram/m³ får överskridas max 7 dygn per år. År 2012 överskreds normvärdet vid mätstationerna på Hornsgatan, Sveavägen, Norrlandsgatan och L:a Essingen. På Folkungagatan klarades däremot normvärdet. NO₂-halterna har under en lång period uppvisat en nedåtgående trend tack vare renare fordon. En förväntad ökad andel dieselfordon i staden kan leda till större utsläpp och förändring i trenden. De högre värdena under 2012 jämfört med 2011 beror troligen främst på vädret, som var gynnsamt ur luftföroreningssynpunkt år 2011. För att klara normen på samtliga mätstationer krävs åtgärder som minskar trafiken i staden.

Länsstyrelsens fastställda åtgärdsprogram för kvävedioxid från år 2012 bedöms inte vara tillräckligt för att normen ska klaras kommande år. För att klara normen på samtliga mätstationer krävs åtgärder som minskar trafiken i staden. Renare fordonspark kommer att bidra, men är inte tillräckligt.

Vägtrafiken är den dominerande källan till höga halter kvävedioxid och PM10 Stockholms län. För att minska NO₂ är i första hand åtgärder riktade mot trafikmängder och bränslen effektiva. För att nå miljö kvalitetsnormerna hjälper ingen enskild åtgärd utan flera samverkande åtgärder krävs för att nå tillfredsställande effekt.

Användningen av dubbdäck är den viktigaste orsaken till de höga PM10-halterna i Stockholms stad. För att minska de höga partikelhalterna infördes dubbdäcksförbud på Hornsgatan den 1 januari 2010. Användningen av dubbdäck har därmed halverats på Hornsgatan och minskat tydligt även för infartstrafiken till Stockholm. Regelbundna mätningar på Hornsgatan startade i och med dubbdäcksförbudet, tidigare har endast enstaka stickprovskontroller genomförts. Stockholms stad har tidigare framfört att den helt avgörande åtgärden för att komma tillrätta med överskridandena av PM10 är införande av en dubbdäcksavgift i Stockholm.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Antal dygn där dygnsmedelvärdet för partiklar (PM 10) överskrider $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$	35 dygn per år	27 dygn per år ⁴
Antal dygn där dygnsmedelvärdet för kvävedioxid (NO_2) överskrider $60 \mu\text{g}/\text{m}^3$	7 dygn	48 dygn per år ⁵
Andel dubbdäck	minska	Hornsgatan 30 % Infartstrafik 55 %

1.4 Gång- och cykelresandet ska öka

Trafik- och renhållningsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. Bedömningen utgår från att planerade satsningar på cykling genomförs.

När det gäller gångtrafikanter så genomförs inga systematiska mätningar i nuläget. Vägarnas och gatornas roll som attraktiva platser ska dock förstärkas genom att förbättra gångvänligheten i staden i enlighet med framkomlighetsstrategin. Under 2013 påbörjar trafik- och renhållningsnämnden arbetet med en gångtrafikplan.

Antalet cyklister över innerstadssnittet har ökat med cirka 75 procent de senaste 10 åren tack vare stadens satsning på ökat cyklande och de investeringar som gjorts för att förbättra cyklisternas miljö. Nya cykelbanor har börjat anläggas på

⁴ Justerade målvärden (2013)

⁵ Justerade målvärden (2013)

Folkparksvägen och Nynäsvägens östra lokalgata och upphandling av arbeten på den västra lokalgatan har utförts. Fler cykelställ har byggts. Cykelbanor vid Tegelbacken och vid Riddarhuset är ombyggda samt diverse cykelåtgärder på Järvafältet har genomförts inom projektet ”Hållbara Järva”. 420 nya cykelparkeringsplatser har byggts. En plan för cykelvägvisningen i hela staden har också tagits fram. Vidare har en uppdatering påbörjats av cykelhandboken som beskriver hur goda cykellösningar kan skapas.

Lånecykelsystemet har byggts ut med ytterligare åtta stationer. Staden har för närvarande 99 stationer med cirka 1 000 cyklar. Bygglov och polistillstånd är i de närmaste klara för ytterligare cirka 5 stationer. Under året förutsågs en etablering av ett 15-tal platser utanför tullarna. Dessa platser har inte kunnat etableras under året beroende på konkurrens om markutrymmet. Dessa förväntas kunna genomföras under 2013. Under året har åtta stationer inom samma system etablerats i Solna och på Lidingö, inom ramen för separata avtal med respektive kommun.

Antal meter nyanlagda cykelvägar är 370 m. Största andelen cykelarbeten har bestått av breddning, standardhöjning, ökad trafiksäkerhet, mer belysning m.m. på ett antal cykelvägar. Det medför ökad standard för cyklister vilket ger förutsättningar för ett ökat antal cyklister.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel cyklande	10 %	9 %
Antal meter nyanlagda cykelvägar i staden	öka	370 meter
Antalet cyklande	57000	56308

Nedan redovisas antalet *cykelpassager*, vilket var 63 620 över innerstadssnittet under 2012. Medelvärdet för de 5 senaste åren är 56 308 passager/dygn. Mellan 2011 och 2012 märks en ökning med hela 11,5 procent. För att jämnna ut variationer mellan åren redovisas ett rullande 5-årsmedelvärde och jämförs 07-11 med 08-12 är ökningen 7,5 procent. 63 620 är antalet passager under enbart 2012.

1.5 Kollektivtrafikens andel ska öka i förhållande till biltrafik

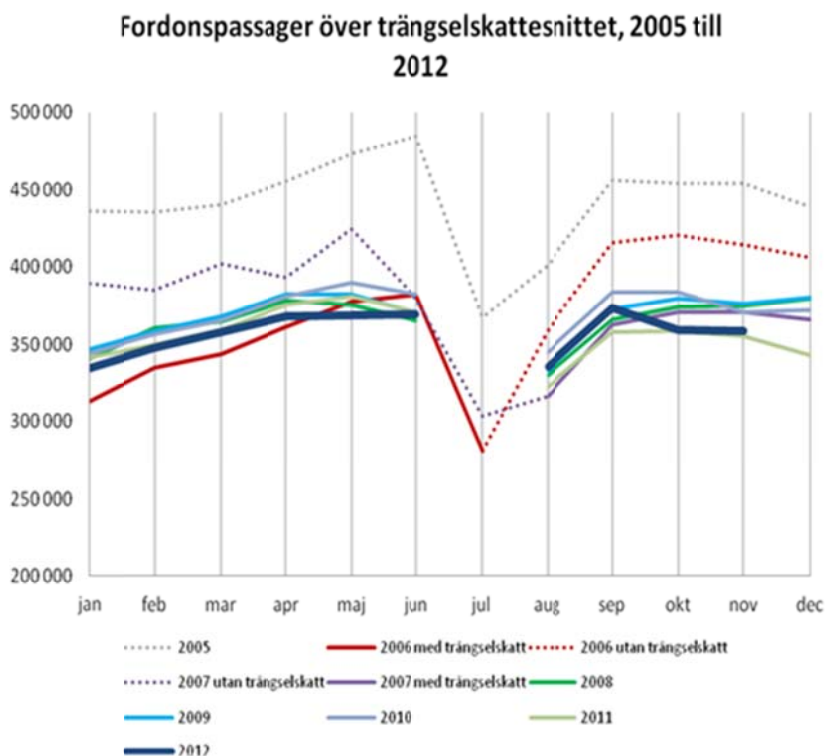
Trafik- och renhållningsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. Stockholms stad arbetar kontinuerligt för att förbättra framkomligheten i staden vilket även gagnar kollektivtrafiken och dess resenärer. En ny indikator har införts under trafik- och renhållningsnämnden under 2013. Indikatorn följer upp kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna. Som källa används den nationella resevaneundersökningen. Data från den nationella resevaneundersökningen levereras först efter årets slut.

Andelen som reser kollektivt har ökat de senaste åren. Det gäller särskilt resande till innerstaden och över Saltsjö-Mälarsnittet. Stockholms stad och trafikförvaltningen i Stockholms läns landsting planerar och genomför flera stora utbyggnader av spårtrafiken. Bland dessa satsningar kan nämnas Citybanan, Spårväg City, en förlängning av Djurgårdslinjen till Ropsten, en ny gren på tunnelbanans gröna linje till stadsutvecklingsområdet Hagastaden, en förlängning av Tvärbanan från Hammarby Sjöstad till Slussen, från Alvik till Kista och från Alvik till Solna.

Ett skäl till att biltrafiken har minskat är att den långsiktiga effekten av trängselskatterna ökar, eftersom människor över tid gör långsiktiga anpassningar, exempelvis väljer annan arbetsplats. Ett annat skäl är omvärldsförändringar, där den trafikförstärkande effekten av ökad sysselsättning och ökad inkomst är något mindre än den dämpande effekten av ökat bränslepris och minskat bilnehav enligt en forskningsrapport från Kungliga Tekniska Högskolan (KTH). Trafikminskningen beror sannolikt också på de trafikstörande arbeten som staden, Trafikverket, trafikförvaltningen i Stockholms läns landsting och ledningsbolagen har utfört. Detta styrks av att trafikminskningen är störst vid trängselskatteportalen på Klarastrandsleden, vilken

under 2012 inte ansluter till Solnabron och Norra Länken som förut.

Nedan illustreras utvecklingen vad gäller antalet fordonspassager över trängselskattesnittet. Figuren visar att trafiken över snittet är fortsatt lägre än när avgifterna var nya.

Vad gäller andel nybyggnation som sker i goda kollektivtrafiklägen är 82 procent av projekten belägna inom 900 meter från stamnätstrafiken.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel nybyggnation som sker i goda kollektivtrafiklägen	95 %	98 %
Trafik- och renhållningsnämnden har under 2013 formulerat en ny indikator som följer upp kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna. Denna följs upp i 2013 års redovisning.		

1.6 Nya personbilar som säljs ska till minst 50 procent vara miljöbilar. 10 procent av nyregistrerade tunga fordon ska vara miljölastbilsklassade. Försäljningen av miljöbränsle ska uppgå till 16 procent

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet delvis kommer att uppnås. Under flera år har en allt större andel av de nya bilar som säljs varit miljöbilar. Trenden med en allt större andel snåla bensin- och dieselbilar och en mindre andel etanolbilar och gasbilar har fortsatt under året.

Från 1 januari 2013 har den statliga miljöbilsdefinitionen skärpts. Kommunfullmäktige har därmed antagit ett nytt mål om 20 procent. Miljöbilsförsäljningen enligt den nya definitionen ligger kring 10 procent i början av 2013. Kommunfullmäktige antog den 8 april 2013 en ny målsättning om 20 procent miljöbilar utifrån regeringens skärpta miljöbilsdefinition. De första två månaderna 2013 låg miljöbilsförsäljningen enligt den skärpta definitionen på 10 procent. Hur utvecklingen blir de kommande åren beror bland annat på utvecklingen av styrmedel som påverkar försäljningen.

Med styrmedel som ungefär motsvarar dagens förmåner bedömer miljö- och hälsoskyddsnämnden att målet på 20 procent kan nås till 2015, men det innebär en stor utmaning. Det som talar för att målet uppnås är att fler miljöbilsmodeller introduceras på marknaden. Det som talar emot är att det råder en oklarhet kring vilka styrmedel som ska gälla. Troligen kommer andelen av miljöbilarna som är snåla dieselbilar att öka.

Målet att 10 procent av nyregistrerade tunga fordon ska vara miljölastbilsklassade bedöms inte uppnås till och med 2015. I dagsläget ligger andelen runt tre procent och försäljningen har som högst legat kring fyra procent år 2010. Hinder i form av brist på styrmedel för förnybara drivmedel och hög sårbarhet kring nyinvesteringar kan medföra att det blir svårt att nå målet om tio procent inom tre år. Här är stadens egna upphandlingar och den nyligen antagna definitionen av miljölastbil viktiga verktyg.

Andelen förnybara bränslen har ökat under flera år. I dagsläget är det möjligt att tanka förnybart bränsle på cirka 95 procent av tankställena inom Stockholms stad. Försäljningen av

miljöbränslen i Stockholms län låg år 2011 på cirka nio procent. Målet att nå andelen 16 procent inom tre år bedöms som osäkert.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel miljöbilar i nybilsförsäljningen i Stockholms län	45 %	45,5 %
Andel förnybara drivmedel i Stockholms län ⁶	10,6 %	8,8 % (2011)
Antal miljöbilar i trafiken i Stockholms län ⁷	Öka	168854
Andel tankställen med miljöbränslen	Öka	97 %

---

⁶ Etanolanvändningen redovisas i två poster: den som kallas etanol omfattar den etanol som ingår i E85 och i etanolbussbränsle, den som kallas etanol i bensin är den etanol som blandas i 95-oktanig bensin sedan några år tillbaka. Rapsbränslet som används finns till helt dominerande delen låginblandat i diesel. Ny på marknaden 2011 är HVO (Hydrerade Vegetabiliska Oljor) som blandas i diesel

⁷ Antalet miljöbilar i trafik i länet fortsätter att öka. Siffrorna avser personbilar. Stockholms län har den största andelen miljöbilar i bilflottan av Sveriges län (drygt 18 procent år 2012).

1.7 Trafikbullret utomhus ska minska

Miljö- och hälsoskydds nämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. I de miljöer där det är viktigast att bullret minskar kommer en minskning ske till år 2015.

De viktigaste åtgärderna för att nå målet är bullerdämpande vägbeläggningar, åtgärder i den fysiska planeringen samt satsningar på skärmar och vallar.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Årsmedelvärde för bullernivån i Observatorielunden ⁸	Minska	54,2 Leq (2011)
Årsmedelvärde för bullernivån på Sveavägen ⁹	Minska	65,7 Leq
Andel stockholmare som ganska mycket eller i högsta grad störs av trafikbuller i sin bostad ¹⁰	Minska	16 % (2010)

Giftrika varor och byggnader

2.1 Innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor ska minska

Kommunstyrelsen bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. Alltmedan förbättrade rutiner och krav avseende miljöhänsyn i upphandlingar genomförs är det kommunstyrelsens uppfattning att full måluppfyllelse kommer att nås inom miljöprogrammets period.

⁸ Den ekvivalenta ljudnivån avspeglar hur stadens utomhusbuller i parker och grönområden förändras över tiden. Uppmätt bullernivå har hållit sig på en jämn nivå sedan 1999, ungefär 54-55 dBA. Någon tydlig trend går inte att se. Data saknas för 2012.

⁹ Den ekvivalenta ljudnivån avspeglar hur stadens utomhusbuller längs innerstadsgator förändras över tiden. År 2012 var ljudnivån vid Sveavägen i paritet med åren 2002-2011. I jämförelse med åren 1999-2001 har bullret minskat med cirka 1dBA. De senaste årens nivåer har påverkats av ovanligt snörika vintrar. Snön dämpar bullret. Ett målvärde på 65 dBA har satts för indikatorn enligt Trafikverkets mål för det statliga vägnätet samt Stockholms stads mål för riktade bullerskyddsåtgärder.

¹⁰ Datakälla: Medborgarenkäten, Miljö och miljövanor i Stockholm. Nästa mätning görs 2013

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel relevanta upphandlingar av varor och tjänster där krav ställts på att miljö- och hälsofarliga ämnen inte ingår	80 %	95 % ¹¹

2.2 Utsläppen av miljö- och hälsofarliga ämnen från byggnader och anläggningar ska minska

Kommunstyrelsen bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. Stadens arbete med målet vad gäller befintlig bebyggelse är bland annat inriktat på sanering av PCB i fastigheter från perioden 1956-73, då PCB användes i fasadfogar. Vad gäller fastigheter i stadens ägo har staden inventerat och genomfört sanering av en majoritet av beståndet.

Vad gäller nyproduktion och exploatering finns tre delar som detta miljömål styr mot: 1) Krav på byggherrar vid markanvisning 2) Krav på konsulter som projekterar stadens anläggningar i exploateringsprojekt, det vill säga gata, park, torg kajer med mera. 3) Krav på entreprenörer som ska bygga stadens anläggningar i exploateringsprojekt.

- 1) Vad gäller krav på byggherrar vid markanvisningar har markanvisningsavtalen kompletterats med information om detta krav och hänvisning till stadens miljöprogram. Enligt miljöprogrammet ska exploateringsnämnden ha ett system för att följa upp att hållbart materialval används. Arbete med ett handlingsprogram som ska specificera kravet och hur det ska följas upp har påbörjats och kommer att implementeras under 2013. Resultatet av uppföljningen kommer att redovisas i den miljödatabas som exploateringsnämnden håller på att handla upp. Utmaningen är att hitta en form av styrning och uppföljning som är effektiv och relevant.
- 2) Krav på konsulter som projekterar stadens anläggningar. Exploateringsnämnden arbetar med ett handlingsprogram för infrastruktur i miljöprofileringen av Norra

---

¹¹ Utfallet är 100 procent för samtliga nämnder med ett undantag: Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd som redovisar uppfyllelse av 1 av 2 relevanta upphandlingar.

Djurgårdsstaden. Målsättningen är att de handlingsprogram som tas fram i NDS ska kunna anpassas till stadens övriga projekt. Arbetet är påbörjat och målsättningen är att ett handlingsprogram för projektering av stadens anläggningar ska vara klart under 2013. Utmaningen är att hitta bra system som fungerar för anläggningsprojekt. För husbyggnadsprojekt finns det sedan länge olika system för hållbara materialval. På senare år har dock systemen börjat kompletteras med anläggningsprodukter. Därmed sker en successiv utveckling.

- 3) Vid upphandling av entreprenörer ställer exploateringsnämnden krav på att kravdokumentet ”Gemensamma miljökrav vid upphandling av entreprenader – överenskomna mellan Göteborgs, Malmö och Stockholms stad samt Trafikverket” ska användas. Rutiner har tagits fram för detta arbete och stickprovskontroller kommer att genomföras årligen.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel relevanta upphandlingar för byggande och renovering där krav ställts på att miljö- och hälsofarliga ämnen inte ingår	95 %	100 %
Andel markanvisningar där krav ställts på att fastighetsägaren kan uppvisa dokumentation över miljöprövade varor ¹²	50 %	47 %

2.3 Andelen ekologiska livsmedel som staden köper in ska uppgå till minst 25 procent

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. Inköpen av ekologiska livsmedel inom kommunorganisationen ökade betydligt mellan 2011 och 2012 och är nu uppe i 18 procent. Förutsatt en ökning i nuvarande takt kommer målet att uppnås 2015. Andelen ekologiska

¹² Orsaken till att målet om 50 procent ej uppnåddes berodde på att antalet markanvisningar som omfattas av energikravet var färre andra halvåret 2012.

livsmedel för Stockholms stad ligger något under genomsnittet för offentlig sektor i Sverige som är 21 procent. Uppgifter om andel ekologiska livsmedel har hämtats från de fem största leverantörerna som tillsammans står för 79 procent av stadens livsmedelsinköp. Andelen inköpt ekologiskt livsmedel har ökat noterbart de senaste åren. Konteringen av de ekologiska produkterna har emellertid försvårats eftersom flera nämnder har upplevt svårigheter att få korrekta uppgifter från leverantörerna.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden i kronor av totala värdet av inköpta måltider och livsmedel ¹³	Målet för programperioden, t.o.m. 2015 är 25 %. Årsmål är inte satta.	18 % ¹⁴

2.4 Spridningen av miljö- och hälsofarliga ämnen från hushåll, handel, byggande och andra aktörer i Stockholm ska minska

Stockholm Vatten AB bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden. Enstaka år kan dock avvika från prognosen beroende på utsläpp som bolaget inte har kontroll över, framför allt ifråga om metaller.

För att nå målet måste, utöver de kommunala verksamheterna, även andra aktörer såsom handeln, byggbranschen, livsmedelsbranschen med flera och stadens medborgare medverka. Staden kan påverka på olika sätt, till exempel genom samverkan med andra aktörer för att på så sätt åstadkomma en minskad försäljning och användning av miljö- och hälsofarliga ämnen. Staden arbetar även genom informationsinsatser för att på så sätt bidra till att kunskapen hos allmänheten ökar om hur miljö- och hälsofarliga ämnen bör hanteras.

¹³ Redovisade data omfattar inte inköp av färdig måltid, så kallad måltidsentreprenad.

¹⁴ Bedömningen bygger på uppgifter från livsmedelsleverantörerna och har inte stämts av mot kontering i stadens ekonomisystem eller eventuella uppgifter från Stadsdelsnämnderna, Idrottsnämnden, Servicenämnden och Utbildningsnämnden.

Stockholm Vatten ansvarar för uppföljning och bedömningen av delmålet. Nedan redovisas utfallet av de indikatorer kopplade till målet som miljö- och hälsoskyddsnämnden följer kontinuerligt.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel av sex utvalda metaller som uppvisar sjunkande eller oförändrade halter i avloppsslam	Minska	67 %
Andel av elva utvalda organiska ämnena som uppvisar sjunkande eller oförändrade halter i avloppsslam ¹⁵	Minska	82 %

För fyra av de sex utvalda metallerna (67procent) är halterna i rötslam sjunkande (silver, kadmium och kvicksilver) eller oförändrade (bly) medan två av dem (koppar och zink), visar en liten ökning sedan 2011. På längre sikt (10–15 år) minskar även bly. I övrigt är trenderna desamma. För nio av de elva organiska ämnena (82 procent) är halterna sjunkande eller oförändrade jämfört med 2011. För de övriga ämnena (ftalaterna DINP och DIDP) är analysresultaten så varierande och ofta under rapporteringsgränsen att det inte går att bestämma någon trend.

2.5 Andelen miljöklassade byggnader ska öka

Stadsbyggnadsnämnden bedömer att delmålet ej kommer att uppnås. Staden planerar för omfattande ny- och ombyggnationer, till exempel kommande renoveringar av miljonprogramsområden. Delmålet innebär att staden prövar att använda miljöklassning som metod att säkerställa att stadens byggnader får en hälso- och miljömässigt hög standard bland annat vad gäller funktionskrav på inomhusmiljön. De erfarenheter som görs ska ligga till grund för framtida beslut om miljöklassning av stadens byggnader.

För att bidra till stadens mål enligt miljöprogrammet har stadsbyggnadsnämnden satsat på deltagande i olika projekt, exempelvis solkartan samt informationshöjande insatser för den egna personalen.

---

¹⁵ Målet behöver ses över när Stockholm Vatten uppgraderar sin reningsteknik och det är oklart hur det kommer att påverka indikatorn.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel miljöklassade byggnader	Stadsbyggnadsnämnden har inte arbetat fram något årsmål. ¹⁶	

Kommunstyrelsen uppmanar stadsbyggnadsnämnden att ta fram en definition för indikatorn ovan, fastställa årsmål och ta fram en aktivitet som stöder genomförandet av uppdraget.

Hållbar energianvändning

3.1 Staden ska genom energieffektiviseringar minska energianvändningen i den egna verksamheten med minst 10 procent

Kommunstyrelsen och miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis. Energianvändningen per kvadratmeter i stadens fastigheter har minskat med 2,5 procent (klimatkorrigerat) mellan 2011 och 2012 vilket är helt i linje med nödvändig effektiviseringstakt.

Den totalt inköpta volymen energi för byggnader och verksamheter, men exklusive drivmedel till fordon, har minskat med 3,6 procent mellan 2011 och 2012 vilket delvis beror på något minskad byggnadsarea (cirka två procent).

---

¹⁶ Stadsbyggnadsnämndens motivering lyder: Först behöver man bestämma vilken klassning som är intressant. Därefter omfattningen och hur frågan dokumenteras och följs upp. Stadsbyggnadsnämnden har som myndighet ingen laglig möjlighet att påverka resultatet annat än att miniminivån i Boverkets byggregler följs. Stadsbyggnadsnämnden uppger därmed att detta skulle kräva mycket administration för en sak de inte kan påverka.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Energianvändning per m ²	175 kWh/m ² /år	171 kWh/m ² /år
Elanvändning per m ²	35 kWh/m ² /år	42 kWh/m ² /år ¹⁷
Energianvändning (totalt) i stadens byggnader och anläggningar ¹⁸	2105 GWh	2082 GWh

3.2 Upphandlad el i stadens egna verksamheter bör uppfylla kraven för miljömärkning

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. Målet är helt uppnått och samtliga nämnder och bolag köper miljömärkt el.

Stockholm Vatten och trafik- och renhållningsnämnden handlar ursprungsmärkt vattenkraft vilket kan jämföras med Miljöstyrningsrådets kriterier.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel upphandlad miljömärkt el som uppfyller miljöstyrningsrådets föreskrifter motsvarande nivå 2-3	100 %	100 %

3.3 I nyproducerad byggnad, på av staden markanvisad fastighet, ska energianvändningen vara högst 55 kWh/m²

Exploateringsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. Under 2012 tog exploateringsnämnden fram ett

¹⁷ Justerade målvärden (2013)

¹⁸ Den totala inköpsvolymen av energi (el, värme och fjärrkyla) har minskat med 2,8 procent mellan 2011 och 2012. Jämfört med 2010 är minskningen 5,3 procent.

handlingsprogram för energikravet tillsammans med branschens aktörer. Kravet började tillämpas 1 juli 2012 då styrdokumentet var färdigställt och beslutat om. Prognosen för 2012 är att energikravet ska tas med i alla markanvisningar som avser nybyggnation på stadens mark.

Under 2013 ska en databas handlas upp för rapportering av energiberäkningar och så småningom för rapportering av energimätningar i nya projekt. Detta är en av de viktigaste åtgärderna för att på ett systematiskt sätt kunna samla in och sammanställa energiberäkningar och mätningar.

I alla nya markanvisningar får byggherrarna information om energikraven genom handlingsplanen för energi. Uppföljning och kontroll är viktiga för att nå målen. Miljödatabasen är en viktig del för att på ett effektivt sätt kunna följa upp byggherrarnas resultat.

Exploateringsnämnden har drygt 400 projekt i olika skeden. Uppföljning sker vid tre tillfällen; i energiberäkningar i samband med överenskommelse om exploatering, energiberäkning i samband med slutbesiktning samt uppmätt energi inom 24 månader från inflyttning.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel markanvisningar med kravet att energianvändningen är högst 55 kwh/m ² ¹⁹	50 %	47 %

3.4 Stadens byggnader ska energieffektiviseras vid större ombyggnader

Stadshus AB bedömer att delmålet ej kommer att uppnås. Riksdagen beslutade 2009 om nationella energi- och klimatmål. Bland annat ska energianvändningen i den svenska bebyggelsen 2050 ha halverats jämfört med år 1995. Större renoveringar görs vanligen med cirka fyrtio års intervall. Det innebär att det är viktigt att långtgående energieffektiviseringar görs i samband med renoveringar om målet ska uppnås till utsatt tid.

¹⁹ Exploateringsnämnden uppger att anledningen till att målet om 50 procent inte uppnåddes är att mindre än 50 procent av årets markanvisningar beslutades under andra halvåret 2012.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel m2 area som energieffektiviserats vid större ombyggnad	3 %	0,8 % ²⁰

Stadens fastighetsbolag har under året genomfört stora energieffektiviseringsåtgärder men ofta omfattar dessa inte så stora investeringar som definitionen ”större ombyggnad” innebär, det vill säga 18 000 kronor/kvm. Därför har den andel yta som omfattats av åtgärder varit lägre än målsättningen.

3.5 Staden ska verka för att utsläppen av växthusgaser minskar till högst 3,0 ton CO₂e per stockholmare

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. Den enskilt viktigaste åtgärden är att fasa ut hälften av kolanvändningen i Värtaverket. Även med denna åtgärd är målet dock en utmaning. Måluppfyllelsen är beroende av att andra mål i miljöprogrammet uppnås. Det är viktigt att energieffektiviseringar i fastigheter genomförs, både i stadens egna fastigheter och i det övriga fastighetsbeståndet. Utöver bostadssektorn är det viktigt att öka andelen kollektivtrafikresenärer och minska andelen fossila transporter.

Stockholms stad har ett långsiktigt mål att vara fossilbränslefritt till år 2050. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har tagit fram ett Förslag till färdplan för ett fossilbränslefritt Stockholm 2050 som kommunfullmäktige förväntas fatta beslut om hösten 2013. En förutsättning för att målet ska uppfyllas är att utsläppen av växthusgaser minska med i snitt 2,5 procent per år, eller med 10 procent under programperioden. Växthusgasutsläppen i Stockholm beräknas till 3,5 ton per invånare för år 2011 enligt preliminära beräkningar, en minskning jämfört med 3,8 ton 2010. På grund av osäkerheterna och fluktuationerna är det viktigt att inte koncentrera sig på utvecklingen mellan få specifika år utan istället fokusera på utvecklingen över längre tidsperioder.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Växthusgasutsläpp per stockholmare	3,3 ton/inv	3,48 ton/inv (2011) ²¹
Växthusgasutsläpp per stockholmare från transporter i Stockholm ²²	Minska	1,32 ton/inv

Hållbar användning av mark och vatten

4.1 Mark- och vattenområden som har särskild betydelse för den biologiska mångfalden ska stärkas och utvecklas

Miljö- och hälsoskyddsnämnden samt stadsbyggnadsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis. Miljö- och hälsoskyddsnämnden tillägger att det är svårt att bedöma om delmålet kan uppnås till 2015 på grund av knapphändigt underlag. Siffror saknas ännu för ianspråktagen yta 2012, men för 2010 och 2011 redovisade stadsbyggnadsnämnden 2 respektive 2,5 hektars åtgång av särskilt betydelsefulla ytor. Indikatorer som speglar utförda förstärkningsåtgärder samt ersättning vid intrång i kompenserbare områden saknas, vilket gör bedömningen än mer osäker.

Även stadsbyggnadsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis. Att bevara de ekologiskt särskilt betydelsefulla områdena är ofta en utgångspunkt i planeringen, vilket också anges i förslaget till tematiskt tillägg till översiktsplanen om hur stadens parker och natur ska utvecklas: Den gröna promenadstaden. Delmålet står i stadsplaneringen ibland i strid med andra mål, krav och värden, som bostadsutbyggnad, bullerriktvärden, stadsbildsvärden, kulturhistoriska värden, med mera. Nämnden har därför i några fall fattat beslut om detaljplaner som är i strid med delmålet. Arbete med skydd för ekologiskt värdefulla träd i nationalstadsparken pågår.

²¹ Preliminära värden för 2012 redovisas i början av 2014.

²² Indikatorn omfattar i huvudsak växthusgasutsläpp från vägtrafiken, men även från spårtrafik, arbetsmaskiner, luftfart upp till 915 meter från Bromma flygplats samt fartygstrafik inom Stockholms geografiska gräns. Minskningen av utsläppen torde främst kunna hänföras till effektivare fordon, ökad andel miljöfordon samt ökad gång och cykeltrafik.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Ökning av markyta som är skyddad som natur- eller kulturresevat	90 ha	0 ha
Ianspråktagen särskilt värdefull markyta i kärnområden eller spridningszoner i den ekologiska infrastrukturen	2ha	2ha
Andel nybyggnation som sker på redan exploaterad mark jämfört med jungfruelig mark	65 %	59 %

4.2 Grön- och vattenområden som är särskilt attraktiva för rekreation ska stärkas och utvecklas

Stadsbyggnadsnämnden bedömer att delmålet ej kommer att uppnås medan trafik- och renhållningsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. Kommunstyrelsens sammantagna bedömning är att målet kommer att uppnås delvis men att fortsatta insatser krävs. De goda förutsättningarna att behålla och utveckla Stockholms gröna karaktär tas till vara. Varje stadsdel ska ha god tillgång på lek och rekreativsmöjligheter för alla åldrar i offentliga gröna rum.

Just nu pågår drygt 25 parkupprustningsprojekt över hela staden i olika skeden, som program, projektering eller genomförande. För sex av årets upprustade och färdigställda parker, där stadsbyggnadsnämnden har varit projektledare för hela processen från idé till färdig anläggning, har invigningar hållits som arrangerade evenemang.

Både kunskapsuppbyggnad och reella förstärkningsåtgärder av grönstrukturen är en förutsättning för att kunna bevara de kvaliteter som finns idag. Under 2012 genomför trafik- och renhållningsnämnden aktiviteter som stödjer båda dessa delar. Syftet med nämndens planer och strategier är att vara ett stöd i arbetet med att skapa ett sammanhållet nät av olika offentliga rum med attraktiva gatumiljöer, torg, parker och stråk längs vatten. Parknätet i den centrala staden ska länkas samman med större naturområden och gröna kilar i ytterstaden. Vid ny exploatering där park- och naturmark tas i anspråk är det av

betydelse att behålla och utveckla gröna samband och grönstrukturen samtidigt som framkomligheten för gående och cyklister blir god.

Stadsbyggnadsnämnden och trafik- och renhållningsnämnden har tillsammans med Stockholms Hamnar AB och exploateringsnämnden genomfört ett antal aktiviteter kring stadens hantering av frågor som berör vattennära miljöer. Arbetet innebär bland annat att områdena har inventerats och en projektplan utvecklats. Arbetet innefattar även framtagandet av en rapport för vattennära miljöer. Syftet med rapporten är att skapa ett övergripande dokument som ska underlätta hanteringen av förfrågningar och ärenden om vattennära miljöer. Rapporten är uppbyggd kring en karta över stadens särskilt attraktiva vattenrum. På kartan har alla befintliga verksamheter markerats, exempelvis kiosker, bänkar eller båtplatser. Genom att skapa en översyn över hur det ser ut idag kan nya exploateringsprojekt eller verksamheter planeras så de inte stör, utan snarare bidrar till att stärka och utveckla dessa områden. Översikten gör det också möjligt att se var det idag saknas kopplingar mellan olika områden som är särskilt attraktiva ur rekreationshänsyn.

Detta förväntas leda till att staden kan ha ett effektivare, mer överskådligt och målinriktat arbete i frågor som rör "Vattennära miljöer". Det skapar i sin tur förutsättningar för en bättre och attraktivare stadsmiljö.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Indikatorer för 2012 saknas.		

4.3 Intrång i övriga grön- och vattenområden bör minimeras och ersättas

Exploateringsnämnden bedömer att delmålet ej kommer att uppnås. Exploateringsnämnden har arbetat med grönkompensation under många år och frågan hanteras i alla exploateringsprojekt. Principerna följer miljömålets intentioner att intrång i kompenserbara områden ska minimeras och ersättas. I första hand lokalt och med likvärdig funktion och i andra hand på annan plats med likvärdig funktion för stadens gröna kvaliteter. Kompensationen avser både rekreativa och ekologiska värden.

Exploateringsnämnden ser att utvecklingspotential finns inom detta område. Arbetet med grönytefaktor (som avser kvartersmark) som tagits fram i Norra Djurgårdsstaden visar på möjligheten att hitta modeller som ger tydligare styrning av åtgärder mot ekologiska, rekreativa respektive klimatanpassningsåtgärder.

Uppföljningen av grönkompensationen har gjorts av projekt som slutredovisats 2011-2012, totalt 52 stycken. Bland projekten återfinns inga projekt där mark tagits i anspråk med utpekade höga naturvärden. Alla projekt som grönkompensterats ingår i redovisningen.

Exploateringsnämndens uppföljning 2012 visar på avvikelse från målet. En möjlig förklaring till avvikelsen är enligt exploateringsnämndens analys att många projekt avser ianspråktagande av mindre gröna ytor/randområden med uppförande av några hus i anslutning till gator och vägar. Relativt lite grönyta eller få träd tas i anspråk för varje projekt och det kan ha varit svårt att motivera grönkompensation för det enskilda projektet, särskilt om där inte finns tydliga värden idag. Detta behöver dock exploateringsnämnden göra fördjupade analyser av.

Sammanfattningsvis bedömer kommunstyrelsen att insatser krävs för att nå delmålet till 2015 och att staden bör beakta detta i framtida planering. Dock kan exempelvis det underlag som tagits fram i Norra Djurgårdsstaden visa på och bana väg för stadens möjligheter att nå målet under programperioden.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel av projekt som tar i anspråk mark med ekologiska och rekreativa värden som grönkompenseras	90 %	71 %
Andel av projekt som tar i anspråk mark med ekologiska värden som grönkompenseras	90 %	75 %
Andel av projekt som tar i anspråk mark med ekologiska värden som kompenseras med ekologiska värden	60 %	40 %

4.4 Vid förändringar i mark- och vattenområden ska dessa utformas för kommande klimatförändringar

Miljö- och hälsoskyddsnämnden samt stadsbyggnadsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis.

Staden arbetar med klimatanpassningsfrågor på flera sätt. Stadens översiktsplan Promenadstaden innehåller skrivningar om vikten av att beakta förändrade klimatförhållanden och att hantera dagvatten på ett hållbart sätt.

Höjdsättning, dagvattenstrategi och grönytefaktor har tagits fram inom Norra Djurgårdsstaden för att klimatanpassa stadsdelen. Erfarenheterna från Norra Djurgårdsstaden används sedan i andra nybyggnadsområden i staden. En dagvattenstrategi för hela staden, som beaktar framtida klimatförändringar, är under framtagande av stadsbyggnadsnämnden i samarbete med exploateringsnämnden och trafikkontoret. Stockholm Vatten har varit projektledare Grönytefaktorn tas upp som ett verktyg som ska användas i andra projekt än Norra Djurgårdsstaden i Stockholms nya parkprogram.

Staden har initierat en nämnd- och bolagsövergripande klimatanpassningsgrupp som leds av kommunstyrelsen, där arbetet kommer intensifieras under 2013.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel genomsläpplig yta ²³	Öka	52 % (2009) ²⁴
Andel yta med krontäckning ²⁵	Öka	22,6 procent (2009) ²⁶
Andel detaljplaner där hänsyn tagits till klimatförändringar	Stadsbyggnadsnämnden har inte arbetat fram någon definition. ²⁷	

4.5 Skötseln av grön- och vattenområden ska stärka biologisk mångfald, ekosystemtjänster och rekreativa kvaliteter

Miljö- och hälsoskyddsgruppen bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis. Det är svårt att bedöma om delmålet kan uppnås till 2015. Tidigare siffror från 2000-talet visar en tidvis ökning av antalet skötsel- och restaureringsåtgärder som gynnar biologisk mångfald, ekosystemtjänster och rekreativa kvaliteter.

²³ Trenden är svagt negativ. Den genomsläppliga ytan, d.v.s. stadens grönyta har minskat med i genomsnitt 14-17 hektar per år mellan 1998-2009. Detta motsvarar en minskning med 2 procent mellan mätningarna. Den totala minskningen var 155-192 hektar. I motsvarande grad har bebyggd och hårdjord mark ökat.

²⁴ Indikatoren följs upp omkring vart tionde år i samband med att den kommuntäckande biotopkartan uppdateras. Den senaste uppdateringen presenterades 2012 och baseras på flygbilder från 2009.

²⁵ Trenden är svagt negativ. Andelen skogbeväxtad yta har minskat med i genomsnitt 8,5 hektar per år under perioden 1998-2009. Detta motsvarar en minskning med 2 procent mellan mätningarna. Av totalt 18 825 ha landyta var skogens andel 4 342 ha år 1998, respektive 4 249 ha år 2009.

²⁶ Indikatoren följs upp omkring vart tionde år i samband med att den kommuntäckande biotopkartan uppdateras. Den senaste uppdateringen presenterades 2012 och baseras på flygbilder från 2009.

²⁷ Stadsbyggnadsnämnden uppger att de önskar få denna indikator struken. Stadsbyggnadsnämndens motivering lyder: De krav som kan ställas på klimatanpassningsåtgärder i en detaljplan är begränsad, exempelvis vad gäller dagvattenhantering. Förslagen indikator om att redovisa andel detaljplaner där hänsyn tagits till klimatförändringar är därmed svår att följa upp. Dess relevans kan diskuteras eftersom frågorna ska finnas med på lämpligt sätt i alla planer och den är svår att följa upp eftersom det är oklart vad som egentligen ska mätas.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Areal mark per år där friställnings- och föryngringsåtgärder genomförts avseende ädellövträd	Öka	Data kan presenteras tidigast 2014. ²⁸

4.6 Vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag ska förbättras

Miljö- och hälsoskydds nämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis. Stockholm Vatten AB gör samma bedömning. Beroende på säsongsvariationer kommer vissa år innebära negativ måluppfyllelse för ett antal sjöar. Vattenprogrammet arbetar mot god ekologisk status där fosforhalt och siktdjup är två av flera variabler, dock bland de viktigaste.

Ett målvärde för antal högtrafikerade vägar med dagvattenrening bör sättas i samklang med den nya dagvattenstrategin som tas i slutet av året i Kommunfullmäktige. Det nuvarande målet är en ökning från 45 procent.

Fosforhalterna i stadens sjöar uppvisar genomgående en minskande trend. 2012 hade samtliga sjöar lägre eller oförändrade fosforhalter jämfört med medelvärden för respektive sjö under 1990-talet.

2012 hade 18 av 18 sjöar lägre eller oförändrade fosforhalter jämfört med medelvärden för respektive sjö under 1990-talet. Sedan 2007 har fosforhalterna minskat i de flesta sjöarna. Tydligast är trenden i Långsjön och Trekanten som aluminiumbehandlades år 2006 respektive 2011 för att binda fosfor i bottensedimenten.

Bräddmängderna varierar till stor del med årsnederbörden. 2012 var denna 779 mm, vilket är nära det högsta värdet under hela 1900-talet (801 mm). Det kan konstateras att Stockholm Vatten inte klarar att uppnå riktvärdet för bräddning räknat som 10-års medelvärde. Badvattnet vid Stockholms officiella strandbad har genomgående god kvalitet. En del avvikelser förekommer från år till år bland annat beroende på vädret under badsäsongen. Otjänliga prover uppmättes 2012 endast vid ett tillfälle på

²⁸ Miljö- och hälsoskydds nämnden håller på att utarbeta en mätmetod för den nuvarande indikatorn, vars datafångst även kräver medverkan från skötselansvariga på stadsdelsnämnderna.

Smedsuddsbadet. Sättrabadet har uppvisat en avsevärd förbättring jämfört med tidigare år. Algprovtagning genomfördes vid fem badplatser 2012 och visade inga indikationer på blågrönalgbloomning.

När det gäller dagvattenpåverkan har vissa lokala förbättringar skett genom olika åtgärder främst finansierade genom Miljömiljarden. Dagvattnet kvarstår dock som den största föroreningskällan till stadens vattenområden. Stadens kontinuerliga arbete med att förbättra den ekologiska statusen i Stockholms sjöar och vattendrag bedrivs inom ramen för stadens program för vattenvårdsarbete, Vattenprogrammet. Programmet anger hur staden arbetar för att uppnå en god vattenstatus enligt EU:s vattendirektiv. Miljö kvalitetsnormerna för vatten, som börjar gälla från och med 2010, innebär att staden behöver fortsätta arbeta målinriktat med olika typer av åtgärder för uppnå god vattenkvalitet i alla stadens sjöar och vattendrag.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Total fosforhalt i sjöar	83 %	94 %
Andel sjöar med minskad eller bibehållen total fosforhalt	100 %	100 %
Andel sjöar med ökat eller bibehållet siktdjup ²⁹	Öka	56 %
Andel högtrafikerade vägytor med dagvattenrening ³⁰	Öka > 45 %	45,2 %
Andel badvattenprov utan anmärkning ³¹	Öka	84 %

²⁹ Ökade halter av löst organiskt material har under de senaste två decennierna noterats för många sjöar och vattendrag i landet. Denna s.k. brunifiering orsakas av ett ökat flöde av nedbrytningsprodukter från framför allt växter på land. Brunifieringen påverkar siktdjupet, vilket sannolikt är en orsak till att siktdjupet har minskat i flera av Stockholms sjöar under senare år.

³⁰ Ungefär 45 procent av avrinningen från högtrafikerade vägar renas. Inga dagvattenanläggningar för trafikdagvatten färdigställdes under 2011-2012. Reningseffekten i de befintliga anläggningarna är dåligt undersökt och någon uppföljning av påverkan på recipienterna har inte gjorts

³¹ Generellt är badvattnet vid Stockholms officiella strandbad av god kvalitet från hygienisk synpunkt. Badvattenkvaliteten vid Stockholms strandbad var under 2012 bättre än föregående år. Detta beror troligen på väderförhållandena under årets badsäsong. Otjänliga prover uppmättes endast vid ett tillfälle på Smedsuddsbadet. Sättrabadet har uppvisat en avsevärd förbättring jämfört med tidigare år. Algprovtagning genomfördes vid fem badplatser 2012 och visade inga indikationer på blågrönalgbloomning, det vill säga hälsofarliga halter av cyanobakterier.

Miljöeffektiv avfallshantering

5.1 Avfallet från stadens verksamheter ska minska och det som ändå uppstår ska nyttiggöras

Trafik- och renhållningsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. Det bästa sättet att minska avfallsmängderna är att se till att avfallet aldrig uppstår. I EU:s avfallshierarki har därför förebyggande av avfall högst prioritet. Därefter kommer återanvändning, materialåtervinning och energiåtervinning.

Nya varor och produkter kan tillverkas av återvunnet material, el och fjärrvärme kan produceras av utsorterat brännbart avfall och biogas och växtnäring kan produceras av utsorterat matavfall. Stadens verksamheter kan genom att arbeta med detta mål bidra till att spara stora mängder energi och naturresurser.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel av stadens verksamheter som samlar in matavfall	30 %	26 %
Mängden matavfall från stadens verksamheter	1 900 ton	1 902 ton
Mängden hushållsavfall, exklusive grovavfall, från stadens verksamheter	12 ton/hs	12 ton/hs

5.2 Andelen felsorterat farligt avfall ska minska

Trafik- och renhållningsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. Farligt avfall intar en särställning när det gäller avfallshanteringen. Hanteringen är strängt reglerad och det är av yttersta vikt att detta avfall samlas in och omhändertas på ett korrekt sätt, det vill säga skilt från övrigt avfall, för att undvika skador på miljön och människors hälsa. Liksom för övrigt avfall är dock förebyggande av uppkomsten av farligt avfall det samhället ska eftersträva.

Under 2012 påbörjades ett projekt som syftar till att undersöka hur Stockholm kan materialåtervinna textilier som i dag sorteras som antingen restavfall eller brännbart. Kontakter har etablerats med aktörer i Nederländerna och Tyskland som har kommit längre än Sverige inom detta område. Testsändningar med trasig textil från två av stadens ÅVC:er skickas till textilmaterialåtervinnare i både Tyskland och Nederländerna. Projektet pågår till september 2013, varefter trafik- och renhållningsnämnden kommer att fortsätta med insamlingen av textil. Projektet finansieras delvis av Avfall Sverige.

Ett förslag till avfallsplan för 2013-2016 har tagits fram under året. Förslaget har ställts ut och varit på remiss. Trafik- och renhållningsnämnden antog förslaget den 22 november och i början av 2013 togs den upp i kommunfullmäktige.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andelen farligt avfall i soppåsen	0,12 %	0,12 %
Andelen hushåll i Stockholm som sorterar ut farligt avfall	76 %	76 %
Mängd insamlade batterier och elavfall per stockholmare	12 kg/person	11 kg/person
Tillgänglighet till system för insamling av farligt avfall	57 %	57 %
Mängd insamlat farligt avfall, exklusive batterier och elavfall per stockholmare	1,1 kg/person	1,1 kg/person

5.3 Avfallet från boende och verksamma i staden ska förebyggas och det som ändå uppstår ska nyttiggöras

Trafik- och renhållningsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt. Bland genomförda åtgärder kan nämnas att en viktbaserad avfallstaxa för villahushåll har införts, vilket är ett viktigt incitament för att öka källsorteringen och minska avfallsmängderna.

Insamlingen av matavfall ökade kraftigt under 2012. En rad insatser under året ledde till att antalet villakunder med matavfallsinsamling ökade med drygt 190 procent, från 2 100 kunder i början av året till drygt 6 100 kunder i slutet av året. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har under året genomfört 206 inspektioner hos restauranger, hotell och butiker med stora mängder matavfall. Insatsens huvudsakliga mål är att öka andelen verksamheter som sorterar ut matavfall till biologisk behandling. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har under 2012 utfört 560 inspektioner av återvinningsstationer. Syftet med kontrollerna var att granska Förpacknings- och tidningsinsamlingen (FTI) uppföljningssystem, framförallt gällande tömningsintervaller.

Totalt gick cirka en procent av de inkomna mängderna avfall till återbruk. Under 2012 har insamlingen av möbler till återbruk utökats till ytterligare två återvinningscentraler (ÅVC: er). Den insamlade mängden möbler till återbruk har ökat med cirka 95 procent under 2012. Totalt har cirka 9 600 föremål återvunnits istället för att kasseras. Materialåtervinningen från återvinningscentralerna ökade i jämförelse med 2011. Störst ökning stod gips och plast för. Totalt gick 39 procent till materialåtervinning.

Årsmålet på 12 000 ton insamlat matavfall nåddes inte under året. Anledningen är bland annat att många kunder är mindre verksamhetskunder som genererat mindre mängd än beräknat.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel hushåll som samlar in matavfall	4 %	4,3 %
Andel materialåtervunnet avfall från stadens insamlingssystem för grovavfall	38 %	39 %
Andel återvinningsbart material (förpackningar, returpapper och matavfall) i soppåsen	72 %	72 %
Mängd hushållsavfall från stockholmare	420 kg/pers	421 kg/pers
Mängd insamlat matavfall	12 000 ton	8 759 ton
Tillgänglighet till system för insamling av avfall (soppåsen, grovavfall, matavfall, förpackningar och returpapper)	72 %	72 %

Sund inomhusmiljö

6.1 Inomhusmiljön ska bli bättre

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt till 2015. Fastighets- och bostadsbolagen bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis med tillägget att det hos samtliga berörda bolag görs en kraftsamling för att uppnå hel måluppfyllelse. Kommunstyrelsen gör därmed bedömningen att målet kommer att uppnås helt under programperioden men att fortsatta insatser behöver vidtas för att nå måluppfyllelse. Bedömningen görs utifrån det arbete som sker vad gäller tillsyn av fastighetsägare, skolor och förskolor och andra offentliga

lokaler. Genom handläggning av inkomna klagomålsärenden rörande inomhusmiljö, cirka 600 per år, undanröjs olägenheter för människors hälsa.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel ventilationssystem med godkänd obligatorisk ventilationskontroll (ovk) i skolor, förskolor, vård- och omsorgsboenden samt bostäder ³²	Förskolor	92%
	97%	89%
	Skolor	26%
	97%	
	Vård- och omsorgsboenden	
	30%	

6.2 Radonhalterna inomhus ska minska

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis. 55 procent av flerbostadsfastigheterna har än så länge radonkontrollerats, vilket är en ökning med åtta procentenheter sedan 2011. Med samma ökningstakt kan målet om 75 procent radonkontrollerade fastigheter uppnås till 2015. Andelen flerbostadsfastigheter som klarar riktvärdet ökar.

75 procent av de kommunalt ägda flerbostadshusen har radonkontrollerats och har halter lägre än 200 Bq/m³ luft. En förbättring med fyra procentenheter sedan 2010. Mät- och åtgärdstakten behöver öka för att nå målet att samtliga fastigheter ska klara riktvärdet 2015.

2012 var 63 procent av förskolelokalerna och 51 procent av skollokalerna kontrollerade avseende radon och hade halter under 200 Bq/m³. Statistiken avser endast de mätningar som hittills granskats av miljö- och hälsoskyddsnämnden - i realiteten är antalet "klara" större. Målet att samtliga skolor och förskolor ska klara riktvärdet bedöms kunna uppnås förutsatt att mät- och åtgärdstakten ökar.

³² Uppgifter för bostäder saknas.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel flerbostadsfastigheter i staden (totalt) som har radonhalt under riktvärdet 200 Bq/m ³ luft ³³	43 %	Kontrollerade, godkända 47%. Kontrollerade, ej godkända 8%. Ej kontrollerade 44 %
Andel flerbostadsfastigheter i de kommunala bostadsbolagen som har radonhalt under riktvärdet 200 Bq/m ³ luft ³⁴	78 %	75 %
Andel förskolor och skolor som har radonhalt under 200 Bq/m ³ ³⁵	100 %	Förskolor 63 % Skolor 51 %

6.3 Bullernivåerna inomhus ska minska

Miljö- och hälsoskyddsnämnden samt trafik- och renhållningsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis. Målbedömningen grundas på de insatser som kontinuerligt vidtas mot buller från trafiken. Enligt en prioriteringsordning har stadens fastighetsägare möjlighet att få bidrag för att utföra ljuddämpande fasadåtgärder. Antalet inkomna klagomål gällande buller har minskat de senaste åren, trots den ökande befolkningmängden.

Trafik- och renhållningsnämnden har som ansvarig väghållare enligt miljöbalken det juridiska ansvaret för miljöbelastningen orsakad av trafiken. Utsläpp till luft, buller och förorening av vägdagvatten utgör den mest betydande miljöpåverkan från trafiken. Trafiken är ett område som har miljöpåverkan. Trafikanterna kan inte styras fullt ut av staden, däremot kan

³³ Av totalt cirka 10 600 flerbostadsfastigheter, både privatägda och kommunala, är 5 036 färdigkontrollerade och godkända (47 procent), det vill säga att samtliga rapporterade radonvärden ligger under riktvärdet. I 855 fastigheter (8 procent) pågår mätningar eller åtgärder.

³⁴ Att andelen fastigheter med halter under riktvärdet sjunkit hos vissa bolag beror på att man sålt färdigmätta fastigheter respektive förvärvat fastigheter som inte kontrollerats för radon.

³⁵ Under 2012-13 gjordes en systematisk genomgång av miljö- och hälsoskyddsnämndens uppgifter om radonmätningar i skolor och förskolor. Sammanställningen visade att 646 av 1023 förskolelokaler (63 procent) och 183 av 360 skollokaler (51 procent) är kontrollerade avseende radon och har halter under 200 Bq/m³.

ramar och riktlinjer sätts för trafiken genom trafikstyrning och trafikplanering.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel av dem som utsätts för bullernivåer på över 62 dBA vid fasad som fått sänkta bullernivåer från vägtrafik genom riktade bullerskyddsåtgärder ³⁶	Öka	91 %
Andel nybyggda fastigheter i bullerstört läge med bättre ljudklassning än ljudklass C ³⁷	Öka	Stadsbyggnadsnämnden har inte genomfört aktiviteter för att mäta detta ³⁸
Antal personer som utsätts för trafikbullernivåer inomhus över 30 och 35 dBA ekv ljudnivå	Minska	Över 30: 91000 över 35: 13000
Andel invånare i Stockholm som minst en gång i veckan upplever sig störda av buller i sin bostad ³⁹	Minska	62 % (2010)

³⁶ År 2000 var antal boende med över 35dBA ekvivalent ljudnivå inomhus i Stockholm stad uppskattningsvis 35000 personer. 91 procent av dessa har fått sänkta bullernivåer genom bullerskyddsåtgärder. Andelen åtgärdade fastigheter har under 2012 varit något färre än tidigare, men fortfarande åtgärdas kontinuerligt ett antal fastigheter årligen

³⁷ Mätning har ej gjorts

³⁸ Istället har satsningar gjorts på bland annat aktivt deltagande i Boverkets utvecklingsarbete kring buller.

³⁹ Indikatorn följs upp via Medborgar-/miljöenkäten. Nästa mätning av indikatorn genomförs 2013.